

Οι σημαντικότερες αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιόδου Οκτωβρίου 2023 - Οκτωβρίου 2024.

Είναι το τρίτο συνεχόμενο Συνέδριο της Ένωσης, στο οποίο αποπειρώμαι να παρουσιάσω τις, κατά την κρίση μου, σημαντικότερες αποφάσεις του Δικαστηρίου του εκάστοτε τελευταίου έτους. Στην αυθόρμητη ερώτηση, «μα, πιά, δεν βαρεθήκατε», η απάντηση είναι ότι ένα Δικαστήριο, τεταγμένο να επιλύει διαφορές που η κοινωνία άγει ενώπιόν του, αντανakλά εξ ορισμού την κοινωνική πραγματικότητα. Και όπως όλοι γνωρίζουμε, η κοινωνική πραγματικότητα είναι διαρκώς ρευστή και μεταβαλλόμενη. Άρα, και οι αγόμενες διαφορές, και οι εκδιδόμενες αποφάσεις, πάντοτε παρουσιάζουν ποικιλία που δεν μας επιτρέπει να βαρεθούμε. Στο επιφώνημα, «ώστε κι αυτό έφθασε στο Δικαστήριο !», η απάντηση είναι «Ε, ναι, έφθασε και παρουσιάζει ενδιαφέρον»...

Ας δούμε τις αποφάσεις. Δεν μπορεί, φυσικά, να είναι πολλές, στον διδόμενο χρόνο. Υποδιαιρούνται, για τις ανάγκες της ανάπτυξης, σε δύο χονδρικά κατηγορίες. Πρώτον, οι αναγόμενες σε θέματα κράτους δικαίου και δικαστικής προστασίας και δεύτερον, οι αναγόμενες σε ζητήματα σύννομης άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η πρώτη προς παρουσίαση υπόθεση αφορά ένα ζήτημα στο οποίο, κατά τη γνώμη μου, εμφανίζονται οι περισσότερες δυσκολίες στην εξισορρόπηση μεταξύ διακυβευόμενων αγαθών. Αφορά τη σχέση μεταξύ της ανάγκης προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αφενός και της ανάγκης δίωξης διαφόρων ειδών εγκληματικότητας αφετέρου. Είναι χαρακτηριστικό ότι **κάθε χρόνο** εκδίδονται αποφάσεις του Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως επ' αυτού του ζητήματος, που έμοιαζε οριστικά λυμένο, και ότι η επιλεγείσα απόφαση είναι η **μοναδική** που εξέδωσε το Δικαστήριο σε σχηματισμό **πλήρους Ολομέλειας** κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Είναι η C-470/21, 30-4-2024, La Quadrature du Net. [Ακόμη και η ονομασία είναι συμβολική, Ο τετραγωνισμός του κύκλου...]. Δικαστήριο της παραπομπής το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας. Παρεμπιπτόντως, επί του προδικαστικού ερωτήματος, παρουσιάζει ενδιαφέρον, για το εσωτερικό διοικητικό δικονομικό δίκαιο, η αναγνώριση από το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας του παραδεκτού αιτήσεως ακυρώσεως, στρεφόμενης κατά άρνησης έτους 2019 της Διοικήσεως να ανακαλέσει Διάταγμα ισχύον από το 2010. Στην Ελλάδα, θα ήταν, νομίζω, δύσκολο. Ενδιαφέρον έχει επίσης το γεγονός ότι το γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας, πριν υποβάλει το προδικαστικό ερώτημα, είχε παραπέμψει στο Conseil Constitutionnel ζητήματα συνταγματικότητας του Διατάγματος. Για το εν προκειμένω κρίσιμο ζήτημα, βασική νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχει ήδη από το 2016, με σημαντικότερες τις αποφάσεις Tele2 Sverige, C-203/15, 21-12-2016, La Quadrature du Net I, C-511/2018, 6-10-2020, Prokuratuur, C-746/18, 2-3-2021, Commissioner of An Garda Síochána, C-140/20, 5-4-2022. Πάντοτε εκδιδόμενες από το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως. Η απόφαση, κατά την ανάγνωσή της, φαίνεται υπερβολικά «τεχνική». Όμως εδώ το Δικαστήριο **αναγνωρίζει** σε μία εθνική ανεξάρτητη αρχή τη δυνατότητα **να συλλέγει και να επεξεργάζεται** δεδομένα κίνησης προσωπικού χαρακτήρα των χρηστών, εγκείμενα στις «διευθύνσεις IP» τους, χαρακτήρα βεβαίως τέτοιου ώστε να μην επιτρέπεται η ευχερής ταυτοποίησή τους, προκειμένου να καθίσταται δυνατή η δίωξη προσώπων που παραβιάζουν δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας άλλων και να μην παραμένουν πλήρως ατιμώρητοι οι δράστες διάπραξης τέτοιων εγκλημάτων. Η απόφαση είναι, όπως θα δείτε όσοι κάνετε τον κόπο να τη διαβάσετε, ένα «νομικό κέντημα», ενδεικτικό της αγωνιώδους προσπάθειας του Δικαστηρίου να εξεύρει την αναγκαία εξισορρόπηση. Προς την ίδια κατεύθυνση βαίνει και η απόφαση C-670/22, EncroChat, της αυτής ημερομηνίας 30-4-2024, ομοίως Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως, σχετική, αυτή τη φορά, με διακρατική παρακολούθηση κρυπτογραφημένου συστήματος τηλεφωνικών επικοινωνιών μεγάλης διεθνούς ομάδας προσώπων, ύποπτων για διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων. Και εδώ το Δικαστήριο, επιβάλλοντας την ύπαρξη πλήρους δικαστικού ελέγχου των σχετικών παρακολούθησεων των

διωκτικών αρχών και πολλές άλλες προϋποθέσεις, κρίνει ανεκτή την χρήση των συλλεγέντων, με τον τρόπο αυτό, στοιχείων, για τη δίωξη σοβαρής εγκληματικότητας. Αν διαβάσετε την απόφαση αυτή, μοιάζει λιγάκι με κατασκοπευτικό αστυνομικό θρίλερ...

Στη δεύτερη απόφαση (C-554/21, HANN INVEST, απόφαση της 11-7-2024), φαντάζομαι ότι η πρώτη αντίδρασή σας για το δικαιοδοτικό σύστημα του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους θα είναι «μα, πώς γίνεται ;;». Αυτό δείχνει την εξαιρετική ποικιλομορφία των νομικών συστημάτων κρατών, που θεωρούμε μεν ότι ανήκουν στην ίδια νομική οικογένεια, αλλά που αναδεικνύουν την αξία του εμβλήματος «ενωμένοι στη διαφορετικότητα»... Στην Κροατία [αλλά φαίνεται ότι υπάρχουν παραπλήσια συστήματα και σε άλλα κράτη], πριν δημοσιευθεί μια απόφαση δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, το σχέδιό της, όπως το έχει καταρτίσει η σύνθεση που εκδίκασε την υπόθεση, τίθεται υπό την κρίση ενός «δικαστή καταχώρισης», ο οποίος είναι αρμόδιος για τον έλεγχο της συμφωνίας της απόφασης με τη μέχρι τώρα νομολογία και το όνομα του οποίου δεν είναι γνωστό στους διαδίκους. Αν ο δικαστής αυτός θεωρήσει ότι υπάρχει ασυμφωνία με τη νομολογία, τότε αναπέμπει την υπόθεση στον οικείο σχηματισμό και, αν αυτός εμμένει στην απόφασή του, τότε η υπόθεση, χωρίς νέα εκδίκαση, εισάγεται προς κρίση σε σχηματισμό ολομέλειας του οικείου τμήματος, στον οποίο συμμετέχουν και άλλοι δικαστές, που, βεβαίως, δεν έχουν συμμετάσχει στην εκδίκαση της υποθέσεως, αλλά ενίοτε και μη δικαστές (νομικοί εμπειρογνώμονες, καθηγητές πανεπιστημίου κλπ), η οποία αποφαινεται δεσμευτικά. Στην προκειμένη περίπτωση, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, θεωρώντας ότι η παρεμβολή αυτή θέτει ζήτημα ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα. Το Δικαστήριο έκρινε μεν, κατ' αρχήν, ότι δεν είναι αρμόδιο να ερμηνεύσει εν προκειμένω το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, διότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορούσε ζήτημα ερμηνείας ή εφαρμογής κανόνα του δικαίου της Ένωσης – πράγμα που αποτελεί, κατά το άρθρο 51 παρ. 1 του Χάρτη, προϋπόθεση για τη σχετική αρμοδιότητα του ΔΕΕ. Υπενθυμίζοντας, όμως, τη νομολογία που ξεκίνησε με την απόφαση του 2018 (C- 64/16, 27-2-2018, που είναι γνωστή ως «η απόφαση των Πορτογάλων δικαστών»), το Δικαστήριο έκρινε ότι είναι, πάντως, αρμόδιο για να αποφανθεί επί του ζητήματος της συμβατότητας του συστήματος αυτού **με το άρθρο 19 παρ. 1 της ΣΕΕ**, εφόσον το δικαστήριο που υπέβαλε το προδικαστικό ερώτημα είναι θεωρητικώς δυνατόν να κληθεί να ερμηνεύσει και εφαρμόσει κανόνες του Δικαίου της Ένωσης και πρέπει, ως εκ τούτου, να παρέχει τα εχέγγυα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στον τομέα αυτό. Επί της ουσίας, το Δικαστήριο, παραπέμποντας κατ' επανάληψη, εκτός από τη δική του, και σε συναφή νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έκρινε ότι η απαίτηση της ανεξαρτησίας των δικαιοδοτικών οργάνων των κρατών μελών επιβάλλεται από το δίκαιο της Ένωσης, ότι η ανεξαρτησία αυτή έχει εξωτερική και εσωτερική πτυχή, (η εσωτερική πτυχή περιλαμβάνει την ανάγκη τήρησης ίσων αποστάσεων από τους διαδίκους, κανόνων δηλαδή **αμεροληψίας**), ότι η εν προκειμένω κρίσιμη αρχή της **εξωτερικής** ανεξαρτησίας αφορά μεν, κατ' αρχήν, την ανεξαρτησία έναντι της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, περιλαμβάνει, όμως, και την προστασία των δικαστών από αθέμιτη επιρροή προερχόμενη και από το εσωτερικό του εθνικού δικαστηρίου. Έκρινε επίσης το Δικαστήριο ότι ο κανόνας κατά τον οποίο το εκάστοτε αποφαινόμενο δικαστήριο «πρέπει να έχει συσταθεί νομίμως» συνεπάγεται και το ότι ο δικαστικός σχηματισμός στον οποίο έχει ανατεθεί η υπόθεση λαμβάνει αυτός και μόνον την απόφαση που περατώνει τη δίκη. Με τις σκέψεις αυτές έκρινε μη συμβατό με το ενωσιακό δίκαιο το εν λόγω σύστημα. Στο τέλος, βέβαια της απόφασης (σκ. 80), το Δικαστήριο διευκρινίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ακόμη και μη μετασχών σε εκδικάσαντα σχηματισμό δικαστής θα μπορούσε να παραπέμπει υπόθεση προς νέα εκδίκαση σε ανώτερο σχηματισμό.

Θα κλείσω την παρουσίαση με την υπόθεση C-600/22 P, Carles Puigdemont, της 26-9-2024. Ίσως το όνομα να σας είναι γνωστό. Πρόκειται για τον γνωστό Καταλανό αυτονομιστή ηγέτη. Το ζήτημα αφορά την αναγνώριση της εκλογής του ως μέλους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κατόπιν εσωτερικής ισπανικής διαδικασίας εκλογής ευρωβουλευτών, που απέληξε μεν στην κατάληψη από αυτόν εκλόγιμης θέσης, αλλά όχι στην υπόδειξή του από τις αρμόδιες ισπανικές εκλογικές αρχές ως εκλεγέντος ευρωβουλευτή, για εσωτερικούς συνταγματικούς λόγους. Όπως γίνεται αντιληπτό, πρόκειται για λεπτό και κρίσιμο πολιτικό ζήτημα. Προσβλήθηκαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου πράξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με τις οποίες κατά βάση, όπως προέβαλε, δεν του αναγνωρίσθηκε η ιδιότητα του ευρωβουλευτή. Το Γενικό Δικαστήριο, με μία απόφαση πραγματικό νομικό κίνημα (T-388/19, της 6-7-2022), απέρριψε ως απαράδεκτη την προσφυγή. Για να αχθεί στην κρίση αυτή, χρειάστηκε να αντιμετωπίσει λεπτομερώς το ευαίσθητο ζήτημα της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ εθνικών και ευρωπαϊκών αρχών κατά τη διαδικασία ανάδειξης ευρωβουλευτών, καθώς επίσης να εξετάσει και την εκτελεστότητα διάφορων διαδικαστικών πράξεων οργάνων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η κρίση αυτή του Γενικού Δικαστηρίου επικυρώθηκε από το Δικαστήριο, το οποίο, απορρίπτοντας την αίτηση αναίρεσης του ενδιαφερομένου, έκρινε ορθή τη σχετική ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου.

Φυσικά, κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα εκδόθηκαν και πολλές άλλες ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσες αποφάσεις. Αυτές, με το αντικείμενό τους, παρατίθενται στην οικεία διανεμηθείσα κατάσταση.

Αθανάσιος Ράντος Θεσσαλονίκη, 18-19/12/2024, αίθουσα ΕΒΕΘ

[Σημείωση Ι. Το ανωτέρω αποτελεί κείμενο προφορικής ανάπτυξης. Σημείωση ΙΙ. Μετά την σύντομη παρουσίαση καθεμιάς από τις δύο πρώτες ως άνω αποφάσεις ακολούθησε ο σχολιασμός τους από τον Καθηγητή Β. Χριστιανό. Στην τρίτη απόφαση, ο σχολιασμός έγινε από τον Καθηγητή και Δικαστή Κ. Ηλιόπουλο].